

زنگ خطر "معوقه‌ها"

مطالبات معوق و سررسید گذشته بانک‌های کشور به بیش از ۹ درصد کل تسهیلات اعطایی آنها رسیده است.

مطالبات معوق و سررسید گذشته بانک‌های ایرانی، همچنان در حال افزایش است. این در حالی است که بانک‌های کشور به دلیل مشکلاتی که از لحاظ تجهیز منابع مورد نیاز دارند مجبور به استقراض از بانک مرکزی هستند. به گزارش واحد تحقیقات ماهنامه «اقتصاد ایران»، مطالبات معوق و سررسید شده بانک‌ها و مؤسسات اعتباری کشورمان از ۳۹,۶۴۲/۵ میلیارد ریال در اسفند سال ۸۳ به ۱۱۳,۹۰۶/۶ میلیارد ریال در پایان خرداد ۸۶ افزایش یافته که رشدی معادل ۱۸۷ درصد را طی این دوره نشان می‌دهد. به همین ترتیب و بر اساس آخرین گزارش بانک مرکزی، مطالبات معوق بانک‌ها و مؤسسات اعتباری کشور طی مدت اسفند ۸۵ تا خرداد ۸۶ با ۴/۶ درصد رشد از ۱۰۸,۹۱۵/۹ میلیارد ریال به ۱۱۳,۹۰۶/۶ میلیارد ریال بالغ شده است. طی مدت یاد شده، حدود ۷۴,۲۲۸/۵ میلیارد ریال از کل مطالبات معوق بانک‌ها و مؤسسات اعتباری کشور متعلق به بانک‌های تجاری، بالغ بر ۲۸,۱۸۳/۳ میلیارد ریال متعلق به بانک‌های تخصصی و ۱۱,۴۹۴/۸ میلیارد ریال متعلق به بانک‌های خصوصی و مؤسسات اعتباری بوده است.

بدین ترتیب، بیشترین مانده مطالبات معوق سیستم بانکی در خرداد ۸۶ متعلق به بانک‌های تجاری و سپس بانک‌های تخصصی است. سهم کمتر مطالبات معوق بانک‌های خصوصی و مؤسسات اعتباری نیز از نظارت دقیق تر و حساسیت بیشتر آنها در ارائه تسهیلات به مشتریان ناشی شده است، به طوری که می‌توان انتظار داشت بخش اعظم مطالبات معوق و سررسید گذشته این گروه متعلق به مؤسسات اعتباری شبه دولتی (وابسته به نهادهای عمومی) باشد که عمدتاً تحت نظارت بانک

مرکزی قرار ندارند.

از سوی دیگر، بررسی‌های واحد تحقیقات ماهنامه نشان می‌دهد که طی سال‌های اخیر، سهم مطالبات معوق و سررسید گذشته نسبت به کل تسهیلات اعطا شده در بانک‌های کشورمان افزایش یافته است. در همین راستا، نسبت مطالبات معوق به تسهیلات اعطا شده در بانک‌های تجاری به ۹/۴ درصد در پایان خرداد ماه ۸۶ رسیده است. این نسبت در بانک‌های تخصصی ۹/۶ درصد و در بانک‌های خصوصی و مؤسسات اعتباری ۶/۶ درصد است. در نهایت، نسبت مطالبات معوق کل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری به کل تسهیلات اعطایی آنها در خرداد سال جاری به ۹/۱ رسیده است. این در حالی است که پایان سال گذشته مطالبات معوق کل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری کشورمان به رقم بی‌سابقه ۱۰/۲ درصد رسیده بود.

اگرچه در خرداد ماه امسال سهم مطالبات معوق بانک‌ها نسبت به اسفند ۸۵ در سکون است اما میزان و روند مطالبات معوق، همچنان صعودی است. به تحلیل واحد تحقیقات «اقتصاد ایران»، افزایش میزان و سهم مطالبات معوق بیانگر ضعف سیستم ارزیابی اعتباری و فقدان یک نظام نظارتی مؤثر است. تحت چنین شرایطی، بانک‌ها سپرده‌های افراد ناتوان در امر سرمایه‌گذاری را که غالباً از طبقات متوسط جامعه می‌باشند، با یک بازده منفی در اختیار افراد و بنگاه‌هایی قرار می‌دهند که در کمین دستیابی به این منابع ارزان قیمت هستند. اما عدم وصول این اعتبارات مزید بر علت شده و به کمبود منابع مالی برای بانک‌ها دامن می‌زند. ادامه این وضعیت، نابسامانی بازار پولی را شدت بخشیده و در نهایت، سبب کاهش منابع پولی و

سرمایه‌ای در بخش‌های مولد اقتصادی خواهد شد. گفتنی است، مطالعات ماهنامه «اقتصاد ایران» نشان می‌دهد که سهم مطالبات مشکوک‌الوصول از کل مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های کشورهای توسعه‌یافته کمتر از یک درصد است. از نگاه مدیران بانکی کشورهای توسعه‌یافته، افزایش بیش از پنج درصد نسبت مطالبات معوق به کل تسهیلات اعطایی، یک کشور را با بحران اقتصادی مواجه می‌سازد. بنابراین با توجه به نسبت ۹ درصدی مطالبات معوق از کل تسهیلات اعطایی که به دلیل دولتی بودن بخش اعظم نظام بانکی، تأثیرات منفی آن پنهان مانده است، از بحران زیر خاکستر حکایت دارد. وقت چاره‌اندیشی برای این معضل بزرگ نظام بانکی بیش از پیش تنگ شده است.

توصیه‌ها

راهکارهای ذیل در کاهش حجم مطالبات معوق بانک‌ها مؤثر خواهد بود:

- تسریع خصوصی‌سازی بانک‌ها با هدف تقویت نظارت بر عملکرد نظام بانکی و نحوه اعطای اعتبارات
- مدیریت مؤثر تسهیلات اعطایی از طریق تقویت نظام ارزیابی اعتباری مشتریان بانک‌ها و ایجاد ضمانت‌های لازم برای وصول اعتبارات
- ارزیابی توجیه فنی پروژه‌های اقتصادی و تخمین ریسک آنها به منظور اطمینان از بازپرداخت وام‌ها
- کاهش تورم (چرا که بالا بودن نرخ تورم با افزایش هزینه‌ها سبب کاهش سود و درآمد بنگاه‌های اقتصادی شده و در نتیجه، تأمین منابع برای بازپرداخت تسهیلات را برای آنها مشکل می‌سازد).
- تنظیم نرخ سود تسهیلات با توجه به میزان نرخ تورم و دیگر شاخص‌های اقتصادی (کاهش نرخ سود تسهیلات علیرغم وجود جرایم، سبب می‌شود مشتریان تمایلی به بازپرداخت تسهیلات در سررسید مقرر نداشته باشند).
- تهیه قوانین و مقررات بانکی نوین جهت دریافت وثایق عادلانه از تسهیلات گیرندگان
- حذف اعطای تسهیلات دستوری (که سبب می‌شود بدون تحلیل هزینه - فایده و توجیه اقتصادی، از پروژه‌های کم بازده حمایت شود).

وضعیت تسهیلات اعطایی و مطالبات سررسید گذشته بانک‌ها

شاخص	مانده در اسفند ۱۳۸۳	مانده در اسفند ۱۳۸۴	مانده در اسفند ۱۳۸۵	مانده در خرداد ۱۳۸۶	سهم هر ردیف از مانده خرداد ۱۳۸۶	درصد تغییر
تسهیلات اعطایی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری	۶۰۸,۴۰۷/۵	۸۳۲,۸۳۷/۷	۱,۱۷۹,۷۲۷/۵	۱,۲۵۴,۰۹۴/۸	۱۰۰/۰	۶۳
مطالبات معوق و سررسید گذشته کل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری	۳۹,۶۴۲/۵	۶۹,۸۲۰/۱	۱۰۸,۹۱۵/۹	۱۱۳,۹۰۶/۶	۹/۱	۴/۶
تسهیلات اعطایی بانک‌های تجاری	۴۱۹,۶۵۷/۸	۵۳۱,۰۸۴/۲	۷۳۷,۳۳۶/۶	۷۸۸,۸۰۷/۵	۱۰۰/۰	۷/۰
مطالبات معوق و سررسید گذشته بانک‌های تجاری	۲۵,۶۸۳/۶	۵۰,۱۵۷/۸	۷۰,۳۱۷/۵	۷۴,۲۲۸/۵	۹/۴	۵/۶
تسهیلات اعطایی بانک‌های تخصصی	۱۴۰,۱۴۱/۹	۱۹۷,۶۶۷/۲	۲۷۸,۴۳۹/۸	۲۹۰,۲۲۲/۸	۱۰۰/۰	۵/۰
مطالبات معوق و سررسید گذشته بانک‌های تخصصی	۱۲,۶۳۰/۱	۱۶,۳۰۷/۴	۲۸,۰۹۲/۳	۲۸,۱۸۳/۳	۹/۶	۰/۳
تسهیلات اعطایی بانک‌های خصوصی و مؤسسات اعتباری	۴۸,۶۰۷/۸	۱۰۴,۰۸۶/۳	۱۶۳,۹۴۶/۱	۱۷۳,۰۴۰/۵	۱۰۰/۰	۵/۵
مطالبات معوق و سررسید گذشته بانک‌های خصوصی و مؤسسات اعتباری	۱,۳۲۸/۸	۳,۳۵۳/۹	۱۰,۵۱۷/۱	۱۱,۴۹۴/۸	۶/۶	۹/۴

استخراج: واحد تحقیقات ماهنامه «اقتصاد ایران» از آمارهای بانک مرکزی.